

ПРОФЕСІОГРАМА СПЕЦІАЛІСТІВ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ЯК МОДЕЛЬНО-ЦІЛЬОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Л. П. Пилипей

Українська академія банківської справи Національного банку України

Анотація. *Представлені дослідження професіограми спеціалістів банківської справи обласних регіональних відділень Національного банку України.*

Ключові слова: *професіограма, анкетування, ППФП, спеціалісти банківської справи.*

Постановка проблеми, аналіз останніх досліджень і публікацій, зв'язок теми з важливими науковими і практичними завданнями: Сучасна система підготовки фахівців банківської справи у вузах характеризується інтенсифікацією процесу навчання, збільшенням кількості інформації, що подається психічною насиченістю навчальних занять, сесій, високими вимогами до якості знань, недостатнім обсягом рухової активності і, як наслідок, недостатнім рівнем фізичної підготовленості, стану здоров'я, професійної трудової діяльності спеціалістів подібного профілю [7].

В літературі є дослідження особливостей фізичної підготовки спеціалістів економічного профілю [7, 11]. Однак проблема професійно-прикладної фізичної підготовки спеціалістів банківської справи недостатньо досліджена.

Для вирішення проблеми професійно-прикладної фізичної підготовки студентів необхідно дослідити професійно важливі якості праці спеціалістів банківської справи, умови в яких вона проходить, в тому числі і шкідливі, що не неможливо без професіографії.

Професіографія – наука про особливості різноманітних видів трудової діяльності [8]. Це опис і класифікація за певними правилами і критеріями

існуючих професій і спеціальностей. Вона реалізується в особливих документах (класифікаціях) спеціалістів і професіограмах спеціальності.

Професіограма складається, виходячи з принципів системного підходу, на основі всебічного вивчення конкретної трудової діяльності [1, 2, 3, 4, 5].

До цього часу методологічною платформою більшості досліджень був аналітичний підхід з акцентом на вивчення окремих проблем і питань, без врахування особливостей змісту і структури цілісної виробничої діяльності спеціаліста [11].

Цим обумовлено те, що основні розділи процесу професійно-прикладної фізичної підготовки представлені нерівномірно, їх взаємозв'язок часто відсутній, подаються логічні висновки, а не науково-доведені факти.

Аналізуючи умови професійної діяльності економістів, необхідно відзначити широкий діапазон спеціальних знань, умінь і навичок [6].

У відповідності з комплексною природою ППФП професіограма повинна відображати багатогранність вимог до спеціалістів банківської справи.

Враховуючи принципи системного підходу до сучасних складних професій якими є професії банківської галузі, необхідно приділяти увагу перш за все психофізіологічним особливостям для врахування особистого фактора, який відіграє особливу, якщо не провідну роль, в успішній професійній діяльності.

Методологія побудови ППФП враховує сьгоднішні досягнення, і не враховує перспективи розвитку професійних умов і вимог, пов'язаних з НТР і еволюцією розвитку технологій банківської справи.

Ще у 1969 р. Л.Н. Нифонтова підкреслювала, що від кожного спеціаліста вимагається не тільки добре здоров'я і різнобічний фізичний розвиток, але і володіння знаннями, вміннями і навичками, які забезпечать свідоме і правильне використання різноманітних засобів фізичної культури і спорту в режимі праці і відпочинку економістів з метою підвищення або збереження на високому рівні їх працездатності. Тобто в період навчання у вузі у студентів необхідно

сформувані знання і вміння оптимізації свого психофізіологічного стану під час виробничої діяльності.

Створенню відповідної професіограми повинна передувати робота з вивчення літературного довідкового матеріалу, експертних оцінок, анкетування спеціалістів банківської справи: у регіональних відділеннях всіх областей України, системи Національного банку України.

У зв'язку з цим є нагальна необхідність вивчення особливостей професіограми спеціалістів банківської справи як модельно-цільової характеристики для побудови професійно-прикладної фізичної підготовки студентів Української академії банківської справи Національного банку України.

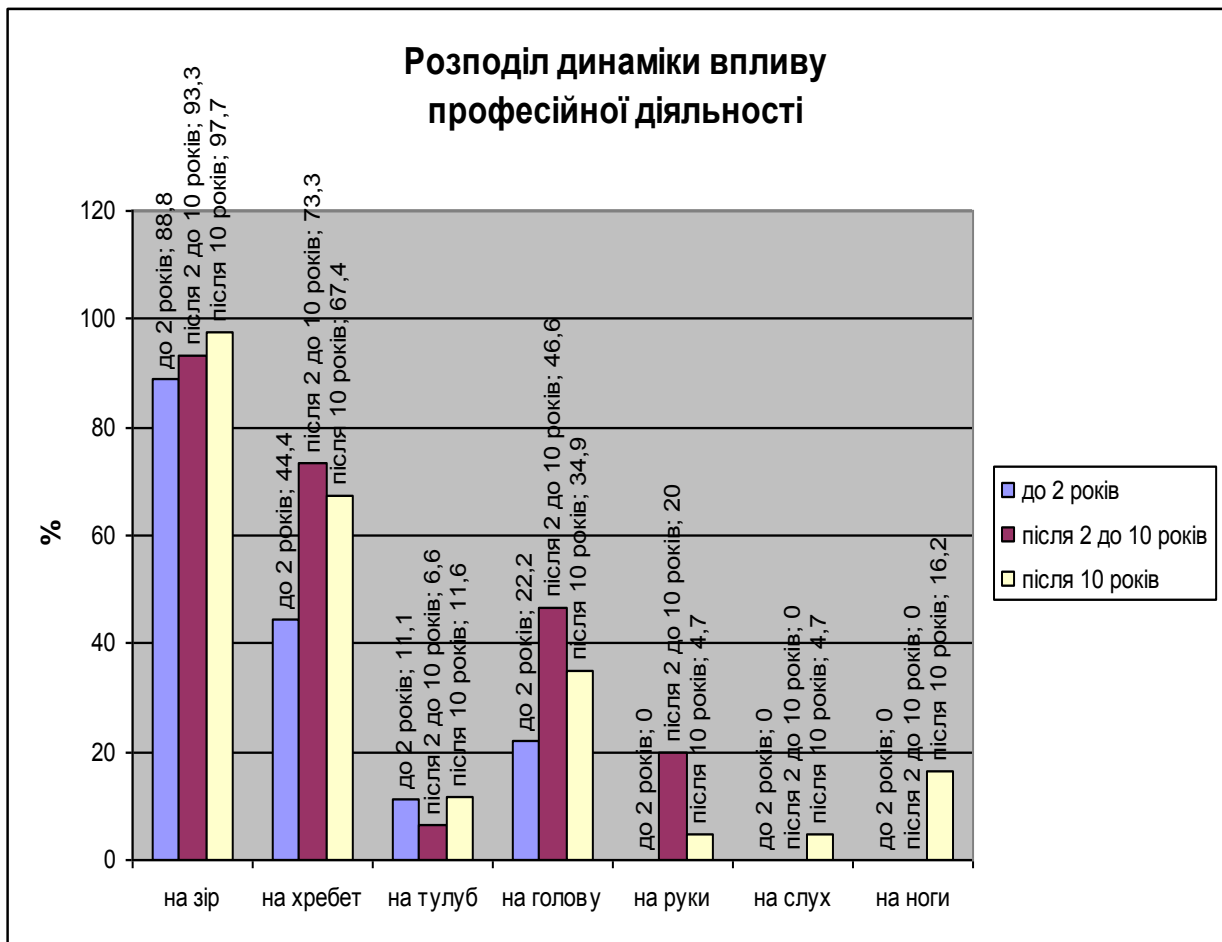
Мета роботи. Дослідити особливості професіограми спеціалістів банківської справи регіональних відділень Національного банку України.

Методи та організація досліджень: – аналіз та узагальнення літературних джерел, теоретичний аналіз, узагальнення практичного досвіду, педагогічні спостереження, анкетне опитування, інтерв'ю, методи статистики.

В анкетному дослідженні взяли участь 332 спеціалісти – працівники Національного банку України всіх обласних регіональних відділень віком від 24 до 43 років. Стаж роботи за спеціальністю від 2 до 23 років, з них 260 – жіночої статі, 72 – чоловічої.

Результати досліджень. При обробці результатів дослідження використано графічний спосіб зображення, тому що графічне зображення дає найбільш повне уявлення про результати дослідження, можливість краще зрозуміти суть досліджуваних процесів, виявити загальний характер функціональної залежності. Для графічного зображення використовувалась система прямокутних координат.

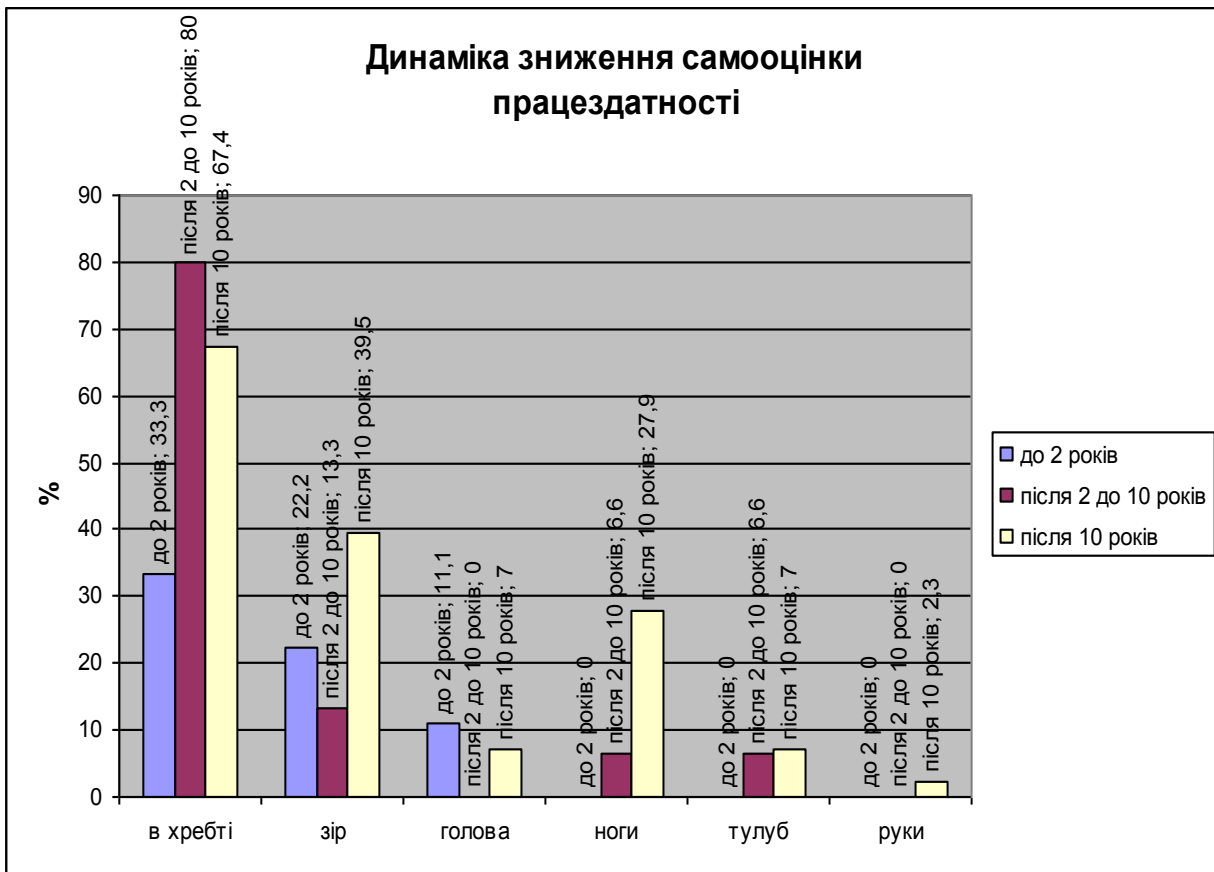
Робочий день у респондентів згідно з дослідженням триває майже 9 годин. Звична робоча поза у спеціалістів банківської справи – сидяча у 100 % опитаних. Найбільше навантаження припадає на зір – у 100 % опитаних.

Рис. 1. Розподіл динаміки впливу професійної діяльності.

Як бачимо, велике навантаження на тулуб обумовлює вимушена робоча поза, яка характеризується нахилом вперед в стані статичного напруження м'язів спини, верхнього плечового поясу, м'язів шиї. Нижні кінцівки зігнуті в тазостегновому і колінному суглобах і знаходяться під час робочого дня у неактивному стані. Для рук характерні обмежені за амплітудою рухи приведення і відведення в променезап'ястному і п'ястному суглобах, супінація і пронація передпліччя, згинання і розгинання верхніх кінцівок.

По закінченні робочого дня згідно з даними респондентів вони відчують втому в ногах – 16,2 %, на слух – 4,7 %, в руках – 20 %, в голові – 48,6 %, в тулубі – 11,6 %, в хребті – 73,3 %, в очах – 97,7 %

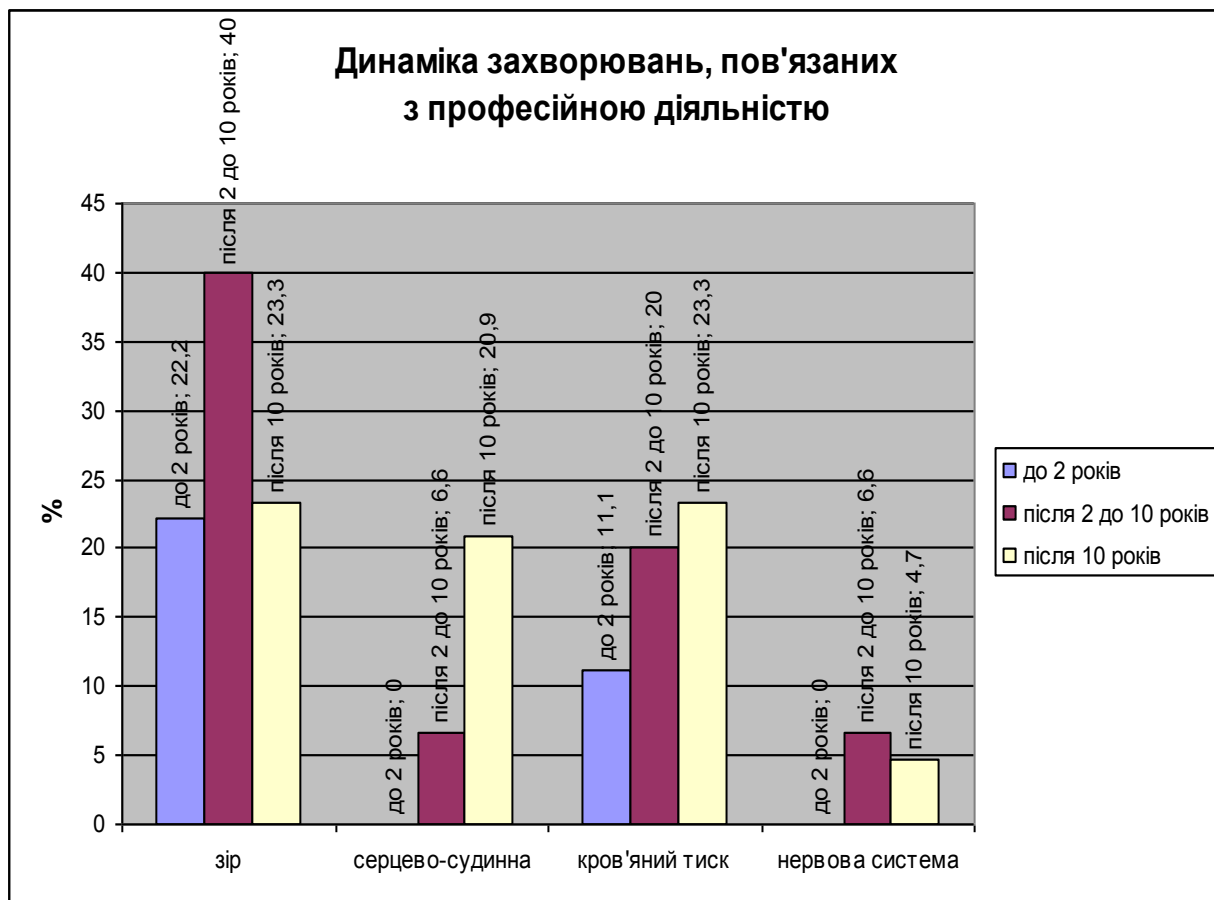
Рис. 2. Динаміка зниження самооцінки працездатності.

Звичайно, знаходження в таких умовах тривалий час статичного нервового напруження призводить до гіподинамії. При поясненні впливу гіподинамії на організм людини наука виходить з постулату про тісний взаємозв'язок між руховими і вегетативними функціями. Тривале скорочення рухової активності, яке супроводжується надмірним обмеженням функціонування рухового аналізатора – головного з внутрішніх аналізаторів в корі великих півкуль мозку [9], призводить до різкого зниження стимуляції (пропріорецепторного характеру) організму, діяльності його внутрішніх органів і систем. В свою чергу це викликає значне пригнічення функцій нервової системи, залоз внутрішньої секреції, внутрішніх органів і систем.

Звідси при надмірній і тривалій дії гіподинамії з'являється морфологічні розлади в діяльності нервової, м'язової, серцево-судинної, дихальної та інших систем організму, в психічній і м'язовій діяльності людини. Надмірне обмеження рухової активності є одним із факторів, який зумовлює стан емоційної перенапруги – стресу [10] який характеризується перебігом трьох

стадій (фаз): 1) реакція тривоги; 2) підвищена резистентність (приспосування); 3) знижена резистентність, або в цілому виснаження організму.

Концентрація уваги і зору при тривалій роботі з комп'ютерною технікою призводить до функціональних порушень, що в подальшому спричиняють захворювання нервової системи до 6,6 %, серцево-судинної системи – до 23,3 %, органів зору – до 40 %. Особливо впливає на професійну діяльність тривалість роботи за спеціальністю.

Рис. 3. Динаміка захворювань, пов'язаних з професійною діяльністю.

Зміна структури трудових зусиль і функціональної ролі спеціалістів банківської справи в умовах НТР і сучасного виробництва показує збільшення значення особистого фактора, що проявляється в ранжуванні якостей, якими повинен володіти фахівець банківської справи.

На перше місце респонденти поставили комунікабельність – 62,5 %, на друге – знання (37,5 %), на третє – витриманість і організованість (25 %), відповідальність – 2,5 %. Тобто сучасний спеціаліст банківської справи має справу не тільки з паперами і технікою, а живе, спілкується і керує колегами.

Щодо форм оздоровчих занять то більшість (64 %) бажають займатися колективними формами оздоровлення, проте 36 % – індивідуальними формами. У співробітників відсутнє уявлення про валеологію, уміння оптимізувати свій стан. Вони не знають нічого про цигун, йогу, релаксаційні комплекси. Тільки 11,1 % займаються ранковою гімнастикою, 22,2 % використовують для оздоровлення ходьбу і тренажери.

Як наслідок, такої поведінки захворюваність нервової системи на початку професійної діяльності (до 2 років) відсутня, а через 10 років зросли до 4,7 %, після 10 років – до 6,6 %.

Захворюваність серцево-судинної системи до 10 років стажу роботи зростає до 6,6 %, а після 10 років – до 20,9 %.

Проблеми із зором на початку трудової діяльності мали 20 % опитаних, а після 10 років професійної діяльності їх збільшилось до 40 %.

Значно погіршились показники кров'яного тиску. На початку професійної діяльності – 11,1 %, після 8 років роботи цей показник зріс до 20 %, а після 10 років збільшився до 23,3%.

Основні висновки та перспективи подальших розвідок з даного напрямку. На підставі дослідження професіограми проведений попередній аналіз основних фізичних та психофізіологічних якостей, умінь, навиків, які визначають високий рівень професійної підготовленості спеціалістів банківської справи:

- статична і загальна витривалість м'язів тулуба;
- дотримання санітарно-гігієнічних, мікрокліматних умов, вимог до освітлення і вентиляції, режиму праці з комп'ютерною технікою і мереживими технологіями;
- уміння самостійно оптимізувати психофізичний стан.

Тільки врахування перспектив розвитку професійних умов і вимог, пов'язаних з НТР, і еволюції технологій в банківській справі на підставі дослідження змін професіограм дасть можливість ефективно здійснювати професійно-прикладну фізичну підготовку студентів.

Рекомендації. На основі врахування професіограми спеціалістів банківської справи як модельно-цільової характеристики ППФП потрібно проводити заняття з фізичного виховання студентів.

Необхідно дослідити, розробити і передбачити в професійно-прикладній фізичній підготовці студентів комплекси для оптимізації органів зору і психофізіологічного стану під час навчального процесу.

Аннотація. Представлены исследования професииограммы специалистов банковского дела областных региональных отделений Национального банка Украины.

Ключевые слова: професииограмма, анкетирование, ППФП, специалисты банковского дела.

Summary: Investigations of the profession conditions descriptions of specialists in banking of the regional divisions of National Bank of Ukraine are provided.

Key words: professional condition description, question airing, professional-applied physical preparation, banking specialist.

Літератури

1. Дружинин В.В., Конторов Д.С. Проблемы системологии. М., Сов. Радио, 1976.
2. Дьяченко М.И., Кандибович Л.А. Психология высшей школы. Минск, 1978.
3. Дизайн: очерки теории системного проектирования. Л., 1982.
4. Климов Е.А. Путь в профессию. Л., 1974.
5. Моделирование деятельности специалиста на основе комплексного исследования. ЛГУ, Л., 1984.
6. Ноткін Е.Л., Войтехова Д.Д. Социально-гигиенические исследования русловий труда, быта и состояние здоров'я работников умственного труда. Отчет НИИ гигиены им. Ф.Ф. Эрисмана. М. – 1974, ст. 5-56
7. Остроушко С.В. Профессиональная направленность в физическом воспитании студентов финансово-экономических специальностей. – Автореферат дис. канд. пед. наук // Дальневосточная ГАФК, 1999. – 24 с.
8. Платонов К.К. краткий словарь системы психологических понятий. М., Высшая школа, 1981.
9. Павлов И.И., Полн. собр. соч. Изд. 2-е. Т. III. М. – Л., 1951, ст. 211.
10. Г. Селье Стресс без дистресса // общ. Ред. Е.М. Крепса. – М.: Прогресс, 1982 – 124 с.
11. Фалькова Н.І. Фізична підготовка студенток економічних спеціальностей з урахуванням їх морфофункціональних особливостей. Автореф. дис. Львівський ДІФК. – Львів, 2002. – 20 с.

Авторська довідка

Прізвище, ім'я по батькові: Пилипей Леонід Петрович

Місце роботи: Українська академія банківської справи Національного банку України (м. Суми)

Посада: Завідувач кафедри фізичного виховання

Наукова ступінь: доцент

Вчене звання: кандидат педагогічних наук

Службова адреса: м. Суми, вул. Петропавлівська, 57

Домашня адреса: м. Суми, вул. Лесі України, 4, кв. 53

Телефон: 8(0542) 619-912; 219-912; 360-148

Пилипей, Л. П. Професіограма спеціалістів банківської справи як модельно-цільова характеристика фізичної підготовки студентів [Текст] / Пилипей Л. П. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. - 2006. - № 5. – С. 71-75.